

СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

научный журнал

номер 17(162) часть 8

Содержание	
Қазақ тіліндегі мақалалар	7
Гуманитарлық ғылымдар	7
1-бөлім. Педагогика	7
АУТИЗМІ БАР МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДА КЕШЕНДІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ Кельдегулова Айзат Нуркеновна Кельдегулова Айзат Нуркеновна	7
ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ БОЛЖАМДЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІҢ РӨЛІ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒАҒА БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІ Рахматулина Камилла Негметоллаевна	9
2-бөлім. Психология	11
БАСҚАРУ САЛАСЫНДАҒЫ МОТИВАЦИЯНЫҢ РӨЛІ Қасен Майнұр Қайратқызы	11
АРТ – ТЕРАПИЯ ЖАСӨСПІРІМДЕРМЕН ӨЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ Манфагат Сания Токтаровна Нургалиева Муршида Елубаевна	22
ЖАСӨСПІРІМДЕРДЕГІ ТҰЛҒАШІЛІК ЖАНЖАЛДАРМЕН КҮРЕСУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНЫҢ АЛДЫН АЛУДЫҢ АРТ- ТЕРАПИЯ БАҒДАРЛАМАСЫ Манфагат Сания Токтаровна Нургалиева Муршида Елубаевна	25
Табиғи және медицина ғылымдарының	28
3-бөлім. Математикалық ғылым	28
ФУНКЦИЯНЫ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ЕСЕПТЕРІНДЕ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ Саркытбаева Гүлім Серікқалиқызы	28
4-бөлім. Жер туралы ғылым	32
ТАБИҒИ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ОБЪЕКТИЛЕРДІ 3D МОДЕЛЬДЕУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНА АНАЛИЗ Қабышов Нәби Бейсенбекұлы Аукажива Жанар Муратовна	32
Техникалық және математикалық ғылымдар	36
5-бөлім. Технология	36
РЕКТИФИКАЦИЯ ПРОЦЕСІН БАСҚАРУ ЖҮЙЕЛЕРІ Табылдина Әсем Нұрланқызы	36
Кыргыз тилинде макалалар	39
Гуманитардык илимдер	39
Бөлүм 1. Юриспруденция	39
АЛДЫН АЛА ТЕРГӨӨ ОРГАНДАРЫНЫН ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ ЖАНА ЧЕТ ЭЛДИК ОРГАНДАР МЕНЕН БОЛГОН КАРЫМ-КАТНАШЫНЫН КӨЙГӨЙЛӨРҮ Алымов Асейин Өсәрбекович	39

АРТ – ТЕРАПИЯ ЖАСӨСПІРІМДЕРМЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ТЕХНОЛОГИЯСЫ РЕТІНДЕ

Манфагат Сания Токтаровна

*Торайғыров университеті КЕАҚ – ның магистранты,
Қазақстан, Павлодар қ.*

Нурғалиева Муршида Елубаевна

*Ғылыми жетекші,
Торайғыров университеті КЕАҚ – ның қауым профессоры (Доцент)
«Педагогика және психология»
мамандығының PhD докторы,
Қазақстан, Павлодар қ.*

Түйінді сөздер: арт-терапия, коррекция, психотерапия, диагностика.

Соңғы жылдары кеңінен дамып келе жатқан даму психологиясы жасөспірімді адам өмірінің ең қиын кезеңдерінің бірі ретінде белгіледі, оның амбивалентті эмоциялар, жеке тұлғаны қалыптастырудың көптеген дағдарыстары, депрессия, суицидтік тенденциялар және кең девиантты мінез-құлықпен бірге жүрді.

Әлеуметтану өз кезегінде жасөспірімдерге өмірінің жаңа кезеңіне бейімделуге көмектесетін көптеген тәсілдерді ұсынады, соның ішінде өзін-өзі бағалауды арттыру, олардың маңыздылығы мен тәуелсіздігін түсіну, отбасы құндылығын сіңіру, жыныстық жетілуді сезіну және т.б. Негізгі әдістердің қатарына: әлеуметтік педагогтармен әңгімелесу, қоғамдық-саяси қызметке қосу, түзеу мекемелерінде болу және т.с.с., дегенмен, біздің ойымызша, жасөспірімдердің мінез-құлқының нигилистік бағытын және олардың өздеріне қарауға бейімділігін ескере отырып, бұл әдістер өте тиімді жеке тұлғаның үйлесімді дамуына көмектесетін жағымсыз прецеденттің алдын-алу және көмек бағдарламаларынан гөрі шектеулі жағдайлар және пост-факт бағдарламалары.

Мұнда, біздің ойымызша жаңа және трансперсоналды әдіс - арт-терапия көмекке келеді. Арт-терапия тұжырымдамасы 20 ғасырдың 30-жылдарында пайда болды және суретшілердің шығармашылық бастамасынан психология ғылымының толыққанды саласына дейінгі қиын жолдан өтті. Арт-терапияның мүмкіндігі шектеулі адамға да, олардың алдын-алуға әсері қазірдің өзінде ғалымдар арасында дәлелденген факт болып табылады. Дегенмен, көптеген скептиктер арт-терапияны емдеу терең ғылыми әдіске қарағанда психосоматикалық құбылыс деп дәлелдейді [1, 456 б].

Мәселенің зерттелу дәрежесіне тоқталсақ.

Арт-терапия З.Фрейд пен К.Г. Юнгтың идеялары негізінде пайда болады, кейіннен К.Роджерс пен А.Маслоудың жеке тұлғаны дамытудың гуманистік модельдерін орын алды.

XIX соңында өзінің психиатрия бойынша оқулықтарында П.П. Малиновский сурет салудың, музыка мен қолөнердің емдік әсерін атап өтті.

Өнерді терапевтік әдіс ретінде алдымен Маргарет Наумбург, содан кейін тек балалармен жұмыс жасайтын Эдин Крамер қолданды. Х. Дж.Квиатковска барлық отбасы мүшелерінің қатысуымен өтетін өнер сессиясы терапиялық тұрғыдан әсер етеді және жалпы отбасылық қатынастарды нығайтады деп тапты. Шон МакНифф «емдік креативтілікті» имидж жасау мен кейінгі рефлексия кезеңдерінің сериясын қамтитын процесс ретінде қарастырады [2, 487 б].

Арт-терапияның жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыстың басқа технологияларынан белгілі бір артықшылығы туралы айтуға болады:

- арт-терапия жұмысына барлығы дерлік (жасына қарамастан) қатыса алады, бұл одан визуалды қызметке немесе суреткерлік шеберлікке ешқандай қабілет талап етпейді;
- арт-терапия - бұл бірінші кезекте вербальды емес қатынас құралы. Бұл әсіресе сөйлеуді жетік білмейтіндер үшін өз тәжірибесін сөзбен сипаттау қиынға соқтырады;

- көрнекі қызмет - бұл адамдарды жақындастырудың қуатты құралы. Бұл, әсіресе, байланыс орнату қиын болған кезде, өзгелерден алшақтау жағдайында өте маңызды;
- көрнекі шығармашылық өнімі - бұл жасөспірімнің көңіл-күйі мен ойының объективті дәлелі, бұл оларды күйді бағалауға, тиісті зерттеулер жүргізуге пайдалануға мүмкіндік береді;
- арт-терапия - өзін-өзі еркін көрсету құралы, жасөспірімнің ішкі әлеміне деген сенімділік, төзімділік және көңіл-күй атмосферасын болжайды;
- арт-терапия жұмысы көптеген жағдайларда жасөспірімде жағымды эмоцияларды тудырады, енжарлық пен бастамашылдықты жеңуге, өмірлік позицияны қалыптастыруға көмектеседі;
- арт-терапия адамның шығармашылық әлеуетін, өзін-өзі реттеу мен сауықтырудың ішкі механизмдерін жұмылдыруға негізделген. Бұл өзін-өзі жүзеге асырудың негізгі қажеттілігін қанағаттандырады - адамның көптеген мүмкіндіктерін ашып көрсету және оның әлемде өзінің жеке дара жолын бекіту [3, 480 б].

Жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыста арт-терапияны қолданған кезде әр түрлі сәндік-қолданбалы өнер түрлері ұсынылады: сурет салу, модельдеу, күйдіру, матадан, үлбірден, табиғи материалдан қолөнер. Сонымен бірге, арнайы дайындық, орындаушылардың таланты және туындылардың көркемдік шеберлігі онша маңызды емес. Шығармашылық процестің өзі және жасөспірімнің ішкі әлемінің ерекшеліктері де маңызды.

Қазір арт-терапия әлеуметтік-педагогикалық бағытқа ие болды. Бұл терминді қолдану сөзбе-сөз ауруды емдеумен байланысты емес (өздеріңіз білетіндей, «терапия» латын тілінде емдеу дегенді білдіреді). Бұл жасөспірім мінез-құлқындағы стереотиптерді көркемдік шығармашылық арқылы өзгерте отырып, оның жеке басының «әлеуметтік емделуіне» қатысты.

Әлеуметтік-педагогикалық бағыт жасөспірімнің психикалық денсаулығын нығайтумен байланысты және психогигиеналық (профилактикалық) және түзету функцияларын орындайды.

Бастапқыда, бұл барлық өнер мен шығармашылық әрекеттерді әртүрлі терапевтік қолдануға арналған атау. Педагогикалық арт-терапия біртіндеп пайда болады. Бұл бағыт клиникалық емес бағытқа ие және денсаулығы әлеуетті адамға арналған. Даму, білім беру, әлеуметтендіру міндеттері бірінші орынға шығады. Педагогикалық интерпретацияда арт-терапия дегеніміз - көркемдік әрекет арқылы жеке тұлғаның, топтың, ұжымның эмоционалдық әл-ауқаты мен психологиялық денсаулығын күту деп түсініледі.

Арт-терапияда диагностикалық және нақты терапиялық процестер бір мезгілде қызықты стихиялы шығармашылық арқылы жүреді. Нәтижесінде диагностикалық процеске қатысушы тараптар арасында эмоционалды, сенімді коммуникативті байланыс орнату оңайырақ. Бұл әсіресе жасөспірімдермен жұмыс кезінде байқалады. Жасөспірімнің психикасы өте тұрақсыз, эмоционалды сферасы өте лабильді.

Арт-терапия техникасы гештальт-бағдарланған тәсілде сурет салу, мүсіндеу, қағазбен, бояумен, ағашпен, таспен модельдеу, бейнелі әңгімелер, ән айту, музыка, мәнерлі дене қимылдары болып табылады.

Терапиялық сызбада диагностикалық жағдай онша байқалмайды; әдетте, оны кез-келген жастағы қатысушылар мойындамайды және қорғаныс реакцияларын тудырмайды.

Жалпы, арт-терапияның екі негізгі формасы бар: пассивті және белсенді. Сонымен қатар, арт-терапия жеке де, топтық та болып қолданылады. Топтық жұмыста арт-терапия элементтерін қолдану қиялды ояту арқылы қосымша нәтижелер береді, жанжалдарды шешуге және топ мүшелері арасында қарым-қатынас орнатуға көмектеседі [4, 347 б].

Осылайша, жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыста арт-терапия технологиясы келесі маңызды әлеуметтік-педагогикалық міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

Тәрбиелік. Өзара қарым-қатынас жасөспірімдер дұрыс қарым-қатынасты, эмпатияны және құрдастарымен және ересектермен сыйластық қарым-қатынасты үйренетіндей етіп құрылады. Бұл жеке тұлғаның адамгершілік дамуына ықпал етеді, адамгершілік нормалары жүйесінде бағдарлауды, мінез-құлық этикасын игеруді қамтамасыз етеді. Өзін, адамның ішкі әлемін (ойларын, сезімдерін, тілектерін) тереңірек түсіну бар.

Коррекциялық. Ертерек деформациялануы мүмкін «Мен» бейнесі сәтті түзетілді, өзін-өзі бағалау жақсарады, адекватты емес мінез-құлық түрлері жоғалады, басқа адамдармен қарым-қатынас жасау жолдары белгіленуде. Тұлғаның эмоционалды-ерік саласын дамытудағы кейбір ауытқулармен жұмыс кезінде жақсы нәтижелерге қол жеткізілді.

Психотерапиялық. «Емдеу» әсері шығармашылық іс-әрекет процесінде эмоционалды жылу, қайырымдылық, эмпатикалық қарым-қатынас, басқа адамның жеке басының құндылығын мойындау, оған, оның сезімдеріне, тәжірибелеріне қамқорлық жасау атмосферасы құрылатындығының арқасында қол жеткізіледі. Психологиялық жайлылық, қауіпсіздік, қуаныш, сәттілік сезімдері бар. Нәтижесінде эмоциялардың емдік әлеуеті жұмылдырылады.

Диагностикалық. Арт-терапия жасөспірімнің жеке ерекшеліктері туралы ақпарат алуға мүмкіндік береді. Бұл оны дербес қызметте байқаудың, оның қызығушылықтары мен құндылықтарын жақсырақ танудың, ішкі әлемін, бірегейлігін, жеке ерекшелігін көрудің, сондай-ақ арнайы түзетуге жататын проблемаларды анықтаудың дұрыс әдісі. Сабак барысында тұлғааралық қатынастардың сипаты және ұжымдағы әрқайсысының нақты позициясы, сонымен қатар отбасылық жағдайдың ерекшеліктері оңай көрінеді. Арт-терапия сонымен қатар тұлғаның ішкі, терең мәселелерін ашады. Диагностиканың жан-жақты мүмкіндіктері бар, оны проактивті тестілерге жатқызуға болады.

Дамушылық. Көркемдік экспрессияның әр түрлі формаларын қолданудың арқасында әр жасөспірім белгілі бір қызметте сәттілікке жететін, қиын жағдайды өз бетінше жеңетін жағдайлар жасалады. Жасөспірімдер эмоционалды тәжірибені, қарым-қатынастың ашықтығын, стихиялықты сөзбен айтуға үйренеді. Жалпы алғанда, адамның жеке өсуі орын алады, қызметтің жаңа түрлерінің тәжірибесі жинақталады, шығармашылық қабілеттері, сезімдері мен мінез-құлқын өзін-өзі реттеу қабілеттері дамиды [5, 28 б].

Жалпы біз арт-терапия әдісінің жасөспірімдермен жұмыс істеу барысындағы артықшылықтарын, ерекшеліктерін, маңыздылығын, тиімділігін байқадық. Арт-терапия аутист жасөспірімдердің тәжірибелеріне қол жеткізуге және оларға дұрыс көмектесуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Беккер-Глом В., Бюлов Э. Арт-терапия в Аликсеанеровской психиатрической больнице Мюнстера // Исцеляющее искусство. — № 1. — 1999. — 456 с.
2. Бруно Марк Терапия творческим самовыражением. — Академический проект, Москва, 2012. — 487 с.
3. Киселева М.В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе, Изд. Речь, СПб, 2007. — 480 с.
4. Копытин А.И. Основы арт-терапии. — СПб: Лань, 2010. — 347 с.
5. Колошина Т.Ю., Трусев А.А. Арт-терапевтические техники в тренинге: характеристики и использование. Практическое пособие для тренера. — СПб.: Речь. — 2010. — 28 с.